

REZIJA

Skrajni čas je, da se bo napravilo tudi za našo občino kaj koristnega. Zvedeli smo namreč, da je bilo določeno za Rezijo tri milijone in pol lir za pogozdovanje. Včasih je imela naša dolina mnogo gozdov, a tekem let, zlasti v dobi med prvo in drugo svetovno vojno so bila iztrebljena najlepša drevesa, tako, da so na mnogih kraji ostale le goličave. Za nas so bila drva vedno glavnii vir dohodkov, z nepreravnim izsekovanjem pa so se ti seveda sedaj močno zmanjšali. Priponiti moramo, da se pri nas ni nikoli pogozdovalo. S tem, da se bo v Reziji pogozdilo, se bodo prav gotevo tudi preprečili mnogi srežni plazovi, ki nam sedaj delajo toliko škodo. Tudi neurunki bodo delali manj škodo, ker bo drevje zadrževalo vodo. Reči moramo, da bo pogozditev Rezije res koristno delo.

NESREČA RES NIKDAR NE POCIVA, deleti te kadar jo najmanj pričakujeta. Tako se je pretekli teden zelo hudo ponesrečila naša vaščanka Butolo Gelinda, starca 28 let, na pragu svoje hiše. Žena je neročno stopila na prag in zaradi tega padla na tla. Pri padcu je zadela z glavo ob rob stopnice in si prebila glavo. Prepeljali so jo takoj v videmsko bolnico, kjer so ugotovili, da ima počeno lobanje in najbrže tudi pretres možganov. Če ne nastopijo komplikacije, bo Butolo ozdravila tekom enega meseca.

Se enc drugo nesrečo moramo beležiti v naši občini, ki se je pripetila v tem mesecu. Ernest Di Lenardo, star 74 let, se je namreč smrtno ponesrečil. Nesreča se je zgodila na železniški postaji v Taržizmu. Mož je odpotoval iz postaje v Rezjuti in je bil namenjen v Taržizem. Ker ni pravčasno opazil, da je že na namenjenem kraju, je izstopil ko se je vlak že premikal in tako končal tragično pod kolesi. Ta nesreča je vzbudila v naši dolini veliko žalost, kajti pokojni Di Lenardo je bil zelo delaven mož in priljubljen med domačimi.

V svojem življenu je mnogo delal, prehodil je skoraj vso Evropo vedno v boju za vsakdanji kruh.

GORJANI

BREG. — Zavuj snega so muorli pustiti njih hiše več kuj poujudi naše uasi, zak' te bi perikul, ki no se uderita plazi an hiše nesita. Za srečo to nje neč kej takega paršlo an takoviš so morli usi judijeti spekat ta njih hiši.

FLAJPAN. — Cjesta, ki na zveže našo uas s Sv. Jeleno na nje še odpreta, an tuo te parreslo no veliko škodo naši uaci. So na n obečali, ki no jo če očediti, ma fin donás majedan o nam nje paršou na pomuoč. Ne čeckeno tekaj timpa, zak' snjež o ne re tekaj hitro ta otu an prej, ki o se bo vos staju on če priti abriu. Zatuo nardimo sami tuo, ki ve moremo, zak' djelo nareto to če beti simpri za naš interes storjeno.

NEME

RAMANDOL. — Tu naši vasi smo simpri mješi ospuda an od kar e nam umar naš pre Jožef Slobbe taz Tajpane, ve se muoremo kontentati, ki on hodé dan bot po tjdene majšo pjet, vizuosity. Čudno to nam se tuole zdi, zak' tej, ki smo morli daržati ospuda prej, bi morli ga mjeti še anjelé.

CERNEJA. — Od naših uasi to šlo po svete tu tim parvem tjudnu 12 djetouce. Od teh je šlo največ tu Francijo, kjer to je že več ljet, ki no djelajo še druži naši vaščani.

VIZONT. — Par Vigantah no nejejo šneže čuti naši komunski poglavari za priti nam na pomuoč za uodo parpejati. Kuo no djelajo naši možje, ki no hodijo uasaki tedian tu Njeme. A no ne znajo ta dole storti mjeti še nam naše dirite. No pridita hledat oré iz Vidma prefet an mijedih provincial kako uodo ve muoremo piti. Anjelé, ki on še snjež se taji na je usa motna an večkrat ve vidimo še uáuce, ki no se točijo tu seglove.

TAJPANA

Simo žeji pisali tu tim druzim »Matajur« kako so tu našim komune nardili s pušto, ki na bi muorla beti dana tu roke našim judam. Anjelé čemó pisati, zak' no usi vjedita kaj leter an valje so obrjetli skrite, ki njebo bli odposlane tjem, kf so ble indiricane, an za tele noticje mjeti smo muorli se obarniti direcioni provincial od puštu Videm. Ta med tjem kupu leter so obrjetli 3 asenje od Banca Nazionale del Lavoro; 5 valje poštal za 13.052 lir.

Autoritat, potim, ki smo mi publiko denunciali kako to se djela s puštom tu rečim komune, ne začela djelati in daži-

IZ NAŠIH VASI

ne. No pravijo, ki take reči so žeji več ljet, ki no se djelajo tu našim komune an buoh vje kaj soute so judam takoviš skrili. Od teha čemó šnež pisati kar ve bomo vjedali lješe.

PROSNID. — U saboto parvega tega mjesca ne se godila par Maticeh velika nesreča. Mladi puobič Remo Cernetič je šu ta dan u šculo. A ker tud par nas je zapadlo zlo snega, učiteljica Mauro je storla malim otrokam dvorišče čedit, ki je bio neprihuodno. Med temi otroci je bio tud ubogi Remo Maticeh, ki glih kar je z drugimi vaščani čediu snjež na dvorišču od šcole je dol padla napa od strjehe, an pru njež zadjela. Puobič je bio pobran od tleh žeju u nezavesti an hitro potle ga je očja Anton nesu v Platiče, kjer je bio slučajno mijedih an mu je dan parvo pomuoč. Potle puobič je bio hitro pejan u Videm u Špitau an tam so mu šafal, de imá rebra zlomjene, zlomjeno no koljeno, pluče poškodovane an to desno nogò ranjeno. U Špitale nuoč an dan muorao bit blizu puobču očja al' drugi domaći.

Tale nesreča je zio partresa judi naši vasi, an bruozar, de ih na tistim mjestu kjer je napa padla njebo bli otroci, zak' drugač bi jih ubilo, če bi na glavo vos materjal padu. Rema Cernetiča samo je zadelo, ob stran an drugega puobča, ki se nje tkaj udaru. Sadif bomo videl duo je kriu take nesreča. Učiteljica mjejla nabedne pravice stuot našim puobčam dvorišče čedit zatuo ona sama bo muorla pred lecam odgovarjat za takto nesrečo.

BRDO

TER. — Naša latarija na z ljepim rizultatom zaključila finančno bilenco ljeta 1951. Na zadnji sembla, ki so jo mjejli usi sošjeni so usi vidali, ki ministracijon na varje meritá biti pohualjena, an zatuó judje so bli zlo kontenti, ki kareke miništariate no bodita še tu rokah takih judi. Bilanca ljeta 1951 ne ha zaključena zlo stiva, še če ne naša laterija dala dosti mijarje lir komitadu za koštrucijon monumenta naših padlih tu veri.

AHTEN

MALINA. — Tu naši vasi smo mjejli novice. Oženou se je Skubla Peter an je uzeu Terezijo Pelizzo. Mlademu paru ve auguramo pouno sreče an vesejá.

* * *

Kar e zapadu snjež te bo še tu naši vasi dosti judi, ki njebo teli bougati ordino an autoritadi za jeti cješte čedit an teli so rajši stali skriti tu hiši an kukali po oknah kadá na bo pot libera za von veljesti. Ma na jim ne puoje takoviš hladko, zak' tej, ki smo čuli pravič, no boju muorli plačati najmanj 1000 lir multe.

CEDAD

U saboto parvega marca je po dougi an hudi bolježni umaru u našim Špetalu Skuor Benjamin, dcma iz Prosnida u tajpanski občini. Skuor je bio star komaj 24 ljet an se je zdravu dva mjesaca tu našim Špetalu, nimir misleč, de bo ozdravu an mogu žoldit mlade ljeta s svojimi judimi med katjerimi je bio zlo parjubjen. Demači njebo mogli pejat svojega martvega sina na domać britof u Prosnid, zsk' u teli vasi je še nimir dost snjega an pot nje bla še odpreta. Pogreb je bio u Cedade; k zadnjemu preguodnemu počiku je premolio rancega Benjamina dost judi, posebno parjateljou, ki se ga bodo nimir spominjali, zak' je bio dobar an parjubjen puob.

* * *

Tu Čedade februarja mjesca so umarli 15 judi; rodilo se jih je pa 16, an od telih zadnjih je 13 čicje an 3 siniči.

* * *

Poručil so se pet paru an med temi so tud' Martinčič Marija an Venica Ida iz Slovenščine.

TORJAN

TAMORA PRI MAZEROLAH. — Za plačilo od votou, ki so jih dali naš judje lansko ljetu našim komunskim poglavarjam, so ih tisti ljetos zlo povečali taše, čerauno pru itsti možje so obečuval, de našo vas bo narbuji pomagal kadar boju mješi kamunsko bruzdó u rokah.

Sadá smo vidali kako so bli mož besjeda. Njim je bio važno mjet si: mo stou na komunskim konsejju za potle z nam djelati še slabš, ku tisti, ki so bli prej.

A jim povjemó pa, de nas ne boju vič za nuos ulačil nobedan, zak sadá smo jih praval tiste an ta druge an smo vidal, de usi so glih kar majó komando u rokah.

FOJDA

Tud' u našim komune se je parkazala kravja bolezen slinuaka (afta) an do tih dni te infetalo 13 hlevou naših gorskikh vasic. To nje dougo, ki smo pisali gor čez tuole, zak' no se judje branita an no ne pustita po hlevah forešterje; ne kupujejta krau tu tjem timpu. A te bo tjeħ, ki njebo ubougali an takoviš ve muoremo anjelé tarjeti usó škodo. Zatuo ne stojimo uzabiti na usé te regule za morjiti ustaviti slinuaku almankuj tu hlevje, ki no se parkazala, an ne stojimo pustiti kupcou, ki no hodita po naših vaseh.

PEDROŽA. — Je umaru u 78 ljet starosti naš vaščan Ivan Vinazza. Ranci Ivan je bio dosta timpa bolan tu pasteji an mijedih mu njebo morli več neč pomati.

Fameji Beligoja Antonu, ki on se oboře na djele tu minah od Belgije, se je rodiu dan liep an zdrou sinč. Telo to je te treči otrok njeh hiše. Fameji an Antonu dosta augurjou.

U 79 ljet starosti je umar Alpino Ivan (Zuan). Ranci Zuan e bi zlo parjubjen od naših judi. On e organizau za nardit našo laterijo an vodu djelo kar s' je gradili. Usi judje so paršli ga sprjemati k zadnjemu počiku.

PODCERKEV. — Fameji Simoniča Guerina se je rodiu an liep sinč, ki so mu ložili ime Dorte. Simoničam an novemu rojenetu dosta augurjou.

ČENEBOLA. — Zavoj plazou snega so ble mičene dvje bajti ta na Raunah. Snježni plaz e se uder glih ta nad nje mi an od njih to nje neč ostalo. Bajte so ble od naših vaščanou Trakonja Angel an Petrič Alojz. Škodo, ki so utarpjeli znaša več koj dan milijen lir.

E umar tu Valdagno, kjer e že od več cajta djelu, naš vaščan Kont Gino, star 48 ljet. Ranceha Konta ne zajela na huda polmonita, ki majedan mijedih o nje mou ga braniti pred smartjo.

GRMEK

IJESA. — Dne parvega marca se je rodiu fajan puobič Marinič Lucijan, sin Jožefa Mariniča an Kanalac Marte. Majhanemu Lucijanu želimo puno zdravja an sreče.

SEUCE. — Je umarla 73 ljetna Zdravilj Marjanca, Tarbijanova po domače, iz naši vasi. Pogreb je bio u srjedo 5. februara so domaći pjeuci.

TOPOLOVO. — *Dvakrat oklani od adnegá psa.* — Lansko ljetu marca mješca so šli djetouci iz naši vasi na djelo u Korsiku, zak' gospodar, ki je paršu ponje je obečou an spodoban zaslužek, tajšen, ki tiče adnemu djetoucu, ki djela po osam ur na dan.

Djetouci, ki so šli u Korsiku so že parve duvid, de so bli geljufani, zak' djetouci so muorli po 14 ur na dan u gozdu an zaslužek je bio takuo majhan, de še kruha zadost njebo mogli kupit. Dugo cajta so muorli djetouci, de so paršparal denar za pot za prit nazaj damu u tisto rjeuščino iz katjere so uteklis s troščam, de boju u Korsiku ušafal buoje življene.

Nje ble pa zadost, de so ogljuful tele. Pred tremi mjesci je paršu an drug gospodar iz Korsike djetoucou gledat an peju jih je za sabo iz Topolovega šest. Tud' ta jim je pravu, de boju uogje kuhal an darvá, ki bojo sjekal' so zlo debele, de jim bo zatuó lahko zaslužit velike zornade. Povjedu jim je tud', de on na misli ogljuful jih takuo kot so bli ogljufuli tudi druz, ki so lansko ljetu šli čia. Naš djetouci, ki so zlo potriebni an glede posjerode za se ušafat djelo so vjerjal telim zapeljivim besjedam. Ko pa so paršli u Korsiku so hitro videl, de njih takuo, ki je bio govorjeno. Videl so, de na njih žuje če gospodar hitro napounit mošča. Spali so zlo u slabim prastoru, djetouci so muorli živina. Hrana jim je bila slabá an nezadostna an zatuó so muoral prisut okuol kmetu za se preživit. Težkuo jim je ble za prit do denarja za se varnit damu. U svojo vas so se razadnje le varnil 2. marca lačni an brez soudi.

Povjedot muoramo tud', de u Korsiki so se bli obarnil na italijanske oblastnike a obedan se nje teu pobrigat za jim zbuojsat življene.

Prosimo italijanske zatuo postavjene oblasti u imenu usjeh naših judi, naj ne posijojo naših djetoucou u guoršo mizerijo kujo ja mamo par nas.

U Italiji pravijo, de je an tajšen lec, ki parmuora usim psam nosit korp na gobcu, mi pa se uprašamo, zak' italijanski oblastniki njebo ložili korpa tistemu psu, ki je bio ža ankrat oklu naše djele.

SREDNJE

Naša vas imá zarje adnó veliko čast, zak' te par nas nje nabedne butjehe, kjer prodajajo tobak an sou. Či se ne metimo, misleč, de u cijelim komune je nje, zak' Zamier, kjer hodimo tele reči kupuvat ne spada pod naš komun, am pa pod Sv. Lenart.

Naš judje so vičkral zaprosil, de bi se odperia prodajalna soli an tobaka a do dnoš se nje še nabedan pobrigu za kaj takego postaviti. Tuole je zarje spotivo, zak' ga nje komuna u cijeli Furlaniji, de bi ne imú tobake prodajalne. Vič juških ljudi, ki hodiijo tle an prašajo kje je butjehe tobaka se zlo čudijo kar jim povjedot, de u Srednjem je nje.

Za tuole rešit bi se muor muor kajšen brigat, sa či se nardi domando za licencu jo buo si gudno dal, zak' par nas je zadost judi. An tud' zasluška bi imú tist, ki bi prodaju, posebno u Srednjem, kjer usak dan počitku je bio puhnuti.

ZAMJER. — Družini Kručil iz naši vasi je lisica odnó noč odnesla kakaške iz kakašnjaka. Škodo, ki so jo mjej je zadost velika, ki bi se spalačalo nastaviti skopac taki divjačini, rosebro sadá, ki zavui snega se bližajo hišam.

DUGE. — U nuoči od petka do sobote 22. februarja so ušafal u snjegu martvega vojnega invalida 76 ljetnega starega Grbacu Bepulna. Tist dan prjet je razlik Bepo kupe z njegá vaščanami odmetu snjeh iz Dugega ob Oblicu. Zvičer se pa je no malo zamudiu u Oblicu, potle, ki njegá vaščani so bli že Šli damu. On pa se je sam zderu iz Oblice do Dugega an na žalost pru blizu njegá vasi ga je srečala smart, ki ga nje pustila do duoma. Ranceha Bepulna so ga ušafal domaćini drugi dan po njegá smarti an misleč de je zmarznu. Za napravit pogreb so čakal 6 dni dokler njebo paršli njegá dva sinia iz Belgije.

PODGORICA. — U pandejak nas je za venčno zapustila naša 80 ljetna vaščanka Kvalica Perina. Pogreb je bio na pevnici.

Zindik an tarje komunski može so ta a naše vasi. Se ram zlo čudno zdi, de teli se neječe še ganit od duoma za pristov governu, de naj hitro da soude za nardit no novo šculo, takuo ku je po drugih krajah Italije. Je trjeba iti u Videm vičkral an touč na mizo, zak' če čakamo videmsko poglavarje, de nam dajo brez jih malo strest, nas boju nimir pozabli. Ne stojimo djetouci takuo, ku z černovrškim britofom, ki potle se je zvjeđalo pru od ust, miništra od djela, de kriuda zavoj zapušč

NAŠI VELIKI MOŽJE

IVAN KLODIČ

Bilo je dne 5. marca 1898. Iz hiše št. 3 na malem trgu Antonini v Vidmu se je razvil dolg in turoben spred proti cerkvi Sv. Kvirina. V njem so bile mnoge znamenite osebnosti iz Vidma in veliko število beneških Slovencev, mnogo gimnazijev in dijakov videmskih realke, ki so spremajali k zadnjemu počitku velikega sina Beneške Slovenije: Ivana Klodiča.

Ivan Klodič je izhajal iz preproste družine v dojni Kocizce, kjer se je rodil v Klodiču dne 14. junija 1828. Bil je najmlajši izmed šestih bratov. Starši so ga poslali študirat na gimnazijo v Videm. Bil je vzoren dijak in je vsako leto izdelal z odliko. Proti volji staršev, ki so hoteli da bi postal duhovnik, se je vpisal na univerzo v Padovi, kjer je študiral matematiko.

Tedaj je začela prva osvobodilna vojna Italije; bilo je v letu 1848, in tudi on je tedaj zapustil učenje ter hotel dati svoj doprinos za osvoboditev svoje dežele. Pridružil se je italijanski borbi proti despotični absolutistični tedanji Avstriji. Postal je topniški podčastnik in se odzval dne 8. februarja 1848, ko je Univerzitetni zvezci s palace Bô klical na zbor vse tiste, ki so se hoteli udeležiti borbe za svobodo. Pozneje se je udeležil tudi borbe pri Montebelu in Vicenzi skupno z italijanskimi osvobodilnimi četami.

Pozneje se je lotil še z večjo vnero svojega priljubljenega študija in promoviral v matematiki. V poznejših letih si je pridobil še diplomo inženirja in arhitekta, ter profesorsko diplomo za pouk fizike. Kot profesor je leta 1855 začel poučevati na klasičnem liceju v Vidmu in od leta 1866 je poučeval še na realki.

Kot profesor je imel odlične lastnosti. Dijaki so ga takoj vljubili in tudi med videmskimi meščani se je uveljavil, ter so si steli v čast, da so lahko sprejeli v svoj kulturni krog tako vsestransko izobraženega Slovenca. Postal je član pokrajinske zdravstvene komisije, okrajni svetnik in predsednik raznih združenj znanstvenega ali tehničnega značaja. Kot član videmške Akademije je vzbucil pozornost učenjakov tudi izven Furlanije s svojimi znanstvenimi deli, ki so bila važen doprinos k fizičnim vedam.

Med njegovimi deli naj omenimo: »Meteoreološke cpazke«, ki jih je objavil v vestniku Furlanske kmečke zveze, »O klimi v videmski pokrajini«, »O pomenu topolomera, kot manometer pri parnih kotilih«, »O glavnih metodah pri razlagi diferencialnih kalkulacij«, »Barometrična livelacija gore Matajur v Furlaniji«.

Poleg tega pa se je bavil tudi z elektrostatiko in objavil spise: »O tolmačenju elektrostatičnih pojmov«, »Strelvodici«, »O okraju Sv. Peter Slovenov in neurju dne 8. julija«.

Poleg fizičnih problemov pa je Klodič obravnaval tudi slovstvo in vgojstvo.

Tako je znana njegova konferenca »Pater Paolo Sarpi, svetovalec in teolog«, v kateri jasno in preprvečljivo govorji o beneškem patru, ki je bil zgodbivinar in

teolog katoliške protireformacije.

Končno lahko še omenimo njegove »Prvi nauki o kmetijstvu za otroke«, v katerih hoče poučevati mladino in vzbujati v njej ljubezen do kmetijstva. Kot kmečki sin se je vedno rad zavzemal za izboljšanje položaja revnih kmetov tudi v Rimu in je imel pri tem precej uspeha. Potegoval se je tudi za koristi svojega okraja (svenski okraj Sv. Peter Slovenov) kar nam potrjuje tudi Musoni, ki je v svojem spominškem govoru omenil, da je bil Sv. Peter Slovenov »mala domovina« našega Klodiča.

Bil je dobrega srca in ljubezniv. Smrt tega slavnega sina naše dežele je bolestno odjeknila ne samo v Beneški Sloveniji in Furlaniji, ampak po vsej Italiji: tako je celo ministrstvo za šolstvo v Rimu poslalo preko tedanjega šolskega skrbnika v Vidmu dr. Gervasija, njegovi družini sožalno brzojavko.

Z njim so žalovale njegove tri hčerke, Marija, Emilija, Lucilla in njegovi gojeni, katere je toliko let poučeval fiziko. Se bolj pa je žalovala za njim njegova rojstna dežela: občine Dreka, Grmek, Št. Lenart, Srednje in Sv. Peter Slovenov, ki so videle v njegovi smerti izgubo še enega slavnega sinu svoje dežele, s katerim se upravičeno ponašajo.

Kadar pričemo v černejsko dolino, nedalec od Nem, je prvo, kar opazimo na naši levi, mogočno staro zidovje s strelnimi linami in okni ter ostanek stolpa. To so razvaline gradu, ki ga nekateri furlanski zgodovinarji smatrajo za enega najstarejših v Beneški Sloveniji. O njem trdijo, da izvira še iz časov Berengarja (v X. stoletju) in sicer naj bi nastal okrog leta 921, ko je bil zgrajen tudi grad Zavornjan v obrambu proti gorskim vpadom. Corelli pa trdi, da černejski grad ni bil zgrajen takrat, ker je iz najdenih dokumentov razvidno, da je bila tam zgrajena neka »villa« ne pa »castrum« (= grad). Poleg tega pa v seznamu premoženja ahtenskih markizov, kamor je spadala tudi Černeja, ni naveden ta grad.

Posestva na Černeji v Ahtenu in Partistnaju so bila tedaj last bavarskih grofov Burchard in Bertold iz Moosburga, ki sta živela v XII. stoletju. Leta 1134 pa je bilo podeljeno to premoženje Ulrikom iz Ahtena, ki je bil na dvoru patriarha Pellegrina. Zdi se, da je bil ta človek sin Konrada in Matilde, ki sta dobila grad v Ahtenu od Bertolda iz Moosburga. Ker je bil Ulrik brez otrok, je daroval vse svoje premoženje cerkvi v Ogleju. Iz dirlne listine je razvidno, da je bila na Černeji »villa«, ne pa »castrum«.

V XIII. stoletju je dal oglejski patriarh černejski grad v fevd družini Zavornjan. Ker se torej samo v tej dobi imenuje grad pomeni, da je bil še takrat zgrajen.

Iz prepisa Liruttijevih rokopisov je razvidno, da so pod černejsko oblast

diti v njej ljubezen do kmetijstva. Kot kmečki sin se je vedno rad zavzemal za izboljšanje položaja revnih kmetov tudi v Rimu in je imel pri tem precej uspeha. Potegoval se je tudi za koristi svojega okraja (svenski okraj Sv. Peter Slovenov) kar nam potrjuje tudi Musoni, ki je v svojem spominškem govoru omenil, da je bil Sv. Peter Slovenov »mala domovina« našega Klodiča.

Bil je dobrega srca in ljubezniv. Smrt tega slavnega sina naše dežele je bolestno odjeknila ne samo v Beneški Sloveniji in Furlaniji, ampak po vsej Italiji: tako je celo ministrstvo za šolstvo v Rimu poslalo preko tedanjega šolskega skrbnika v Vidmu dr. Gervasija, njegovi družini sožalno brzojavko.

Z njim so žalovale njegove tri hčerke, Marija, Emilija, Lucilla in njegovi gojeni, katere je toliko let poučeval fiziko. Se bolj pa je žalovala za njim njegova rojstna dežela: občine Dreka, Grmek, Št. Lenart, Srednje in Sv. Peter Slovenov, ki so videle v njegovi smerti izgubo še enega slavnega sinu svoje dežele, s katerim se upravičeno ponašajo.

poleg Černeje, spadale tudi vasi Krnica in Vizont in da so dajale desetino tudi Neme. Leta 1325 so bratje Peter, Ivan in Konrad, sinovi umrlega Detalma s Černeje razdelili njegovo premoženje. Takrat, morda pa celo prej, so sinovi poveli grad s tem, da so prizidali na južni strani še eno poslopje. Leta 1386 so ta del imenovali »domus magna« (ali »velika hiša«). Pozneje, leta 1388 so drugi bratje, Jakob, Ivan, Konrad in Onofrij, popravili grad, ki so ga verjetno poškodovali sovražniki. Černejski gospodje so bili namreč v sporu z občino v

RUŠEVINE ČERNEJSKEGA GRADU

lo »to hudo!« Nekdaj je šel neki mož počni domov iz Čedad. Luna je sijala na polnem. In pride na ovinek dol pri orem velikem kamnu, ki ga vidita. Takrat ni bilo še ceste; steza je šla skozi goščavo in od kamna naprej je peljala v goro, — je pravil stari oče — in šla takoj blizu; saj se še zdaj pozna. In pride mož do onega kamna in ga zagleda. Bilo je takoj strašansko veliko, da je stal z eno nogo takoj na tej skali, kjer mi sedimo, z drugo pa na skali onkraj reke.«

»Nejzus, kakšna spaka!«

»Cakaj! Zagleda ga in se tako ustraši, da mu lasje vstanejo pokoncu. Ves se spoti in se ne more geniti z mesta kakor pamvan. Gleda in gleda. Blagor njenemu, da ga ni videlo. Pošast se je sprengava v reko in z rokami vodo zajemala iz tolmina pod skalo in se umivala. In ko se je lepo umila in se še vode napolila, se je pobrala in izginila gori nekam pod goro.«

»Kje?«

»Tukaj, kjer smo mi sedaj!«

»Jej, ali straši tudi tukaj?«

»Kaj je bilo? Povej!«

»Ali vidita celo na onem kraju in se nožet nad njim?« je kazal na veliko skalo in na vzboden svet nad njo. Naš starč je pravil mnogokrat, da je tudi hodil

»In tukaj se je zgodilo?«

»Tukaj, da! Prav tukaj! Prej se je po-

Morda jih je malo, ki jim je znano, da je v furlanskem jeziku mnogo besed, ki so izposojene iz slovenščine. To dejstvo je znano samo tistim, ki se izrecno zanimajo, za krajevna jezikovna vprašanja. Velika večina Furlanov pa rabi te slovenske izposojenke, ki so doble že furlansko obliko in pisavo, ne da bi se tega niti zavedale. Te besede, ki so pomagale obogatiti furlansko jezikoslovje so priča, kako je nekoč slovenski živelj v vseh odtenkih svojega delovanja prodri precej globoko v furlanski živelj. Nekateri izposojenke so stare, druge pa izvirajo iz novejše dobe. To nam pojasni po eni strani pojav raznih slovenskih naselij, ki so bila raztresena nekoč po Furlaniji, po drugi strani pa pogoste stike, ki so jih imeli sosednji narodi pri svojih travgovskih izmenjvah.

Ne zdi se nam potrebno poglabljati se takoj v kakšno filološko razpravo, ampak hočemo navesti samo nekatere slovenske besede, ki se najbolj pogostoma pojavljajo v furlanščini. Mnogo je bilo učenjakov, ki so se zanimali za ta problem in med njimi naj navedemo Pirona, ki je avtor znanega furlanskoga slovarja. Poleg njega naj omenimo še Gartnerja in Slovence Strelčija. Vendar pa nimamo še popolnega študija, v katerem

Vidmu in sosednjo občino v Nemah.

Mnogo let pozneje so se černejski gospodje ustanovili v Vidmu in Gašper je postal leta 1430 videmski meščan. Pozneje so postali sorodniki družine Brazza in člani furlanskoga parlamenta kot plemiči.

Leta 1491 je postal Sebastjan Brazza gospodar gradu v Černeji in ustanovil tako rodotino Brazza-Černeja. To je zadnji dokument, ki govorja o gradu, ko je bil še obljuden. O njegovem razdejanju je le malo znanega. Zdi se, da ga je doletela ista usoda kot druge furlanske gradove, ki jih je ukazala beneška republika podreti v začetku leta 1500. Tako je ostala od gradu samo cerkvica, ki stoji malo niže in so jo zgradili leta 1323.

bi bile obravnavane vse take besede.

Med najbolj navadnimi besedari je »colazzi«, ki prihaja iz slovenske besede »kolač« in ima tudi isti pomen; potem imamo »cosso« ali »cos«, ki je beseda za slovensko »koš« tudi z istim pomenom; »žab« imenujejo Furlanov »ave« ali »zave«; britev imenujejo »brutula« in Pirona razlagajo, da je to »nož, ki se zapre v ročaj.« Očividno so to orodje poznali in izdelovali Slovenci, in zato so tudi Furlani prevzeli slovensko besedo britev.

Pri dresih ima furlanska beseda »ciespär«, ki odgovarja latinski »prunus domesticus« tudi svoj izvor v slovenski besedi »češpa« ali »češplja«. Isto lahko rečemo za »madrak«, ki je slovenski modras in za »vrace« ali »vrasek«, ki niso nič druga kot slovenska raca. Slovenski koleselj imenujejo Furlani »cales«; nekateri skušajo dokazati, da izhaja ta beseda iz italijanskega »alesse«, toda to ne bo držalo, ker tudi italijanska beseda izhaja iz češkega »košesa«. Zato je bolj verjetno, da je italijanski jezik dobil ta izraz od Furlanov, ki so ga po svoji strani dobili od Slovencev.

Med glagoli naj omenimo »sglizzà, cuca, scarobotà«, ki izhajajo iz slovenskih »skliznit«, »kukati« in »škrabotati«. O tej zadnji besedi daje Pirona naslednjo razlagovo: »glas, ki ga dobimo, če udarjam po zaboju ali kakšnem drugem votlem lesenem predmetu.«

Brezposelnost v Italiji

Po uradnih podatkih, ki jih je javilo ministrstvo za delo v Rimu, je v Italiji 2 milijona in 200 tisoč brezposelnih. Videmska pokrajina šteje 50 tisoč brezposelnih.

Dve delegaciji

V zadnjem času sta bili poslani iz Vidma dve furlanski delegaciji: ena je šla v Rim; druga pa v Celovec.

Tisto, ki je šla v Rim zahtevat večje pomoči od strani vlade, je vodil znani industrialec Agostino Candalini, ki je protestiral proti prosti coni v Gorici, dokler je imel svojo industrijo v Tarcentu. Ko pa so dali olajšave tudi njegovi žganjekuhi, je umolknili. Torej res pravi zagonovnik furlanskoga gospodarstva.

Druga furlanska delegacija je odšla na Koroško, da bi ponovno vzpostavila bratske odnose med Furlanijo in Koroško, kakršni so obstojali, ko sta bili obe deželi skupaj pod oglejskim patriarhom. Pri tej priliki se je mnogo govorilo o medsebojni izmenjavi in krvnem bratstvu. To delegacijo je vodil general Morra Evgenio, ki je Furlan samo v toliko, da je bil rojen v Palmanovi, kot sin staršev iz Južne Italije. Torej....

nu. »Nja, nja! — — — Nja, nja, nja! Koštrunič moj! — — — Nja! — — —« in koštrunk je jedel zadovoljno in bleketal. Tako gresta naprej in: »Nja, nja, koštrunič moj, nja, nja!« mu je dal že polovico otrobov. Prideta gori pod Strmolino, veš, kjer je ono veliko čelo in prepad pod potjo, kar se ti oven izpuli mož iz rok in skoči v globino s pasom in zarezgeta kot konj in se zareži, da je odmevalo po vseh jamah. »Oh ti, hudič!« je vzkliknil Kačon, »in otrobe mi je snešilo!« Prišel je domov ves jezen in brez otrobov, brez pasu in brez ovna, kajti oni even je bilo »to hudo.«

»Ha, ha, ha, hal!« se mu je zasmjal Lojz, »še otrobe mu je snešilo in pas mu je neslo!«

»Ali se ni ustrašil?« je vprašal Tonček.

»Upa! Il da!« Ljudje so govorili, da se ni živega vraga, posebno ako je bil pripit. Nekaj sta se bila v Divjem rebru hudo prijela, pravijo, in pretepla, da je prišel domov ves potolčen.«

»Kako je bilo?«

»Eh, kaj vem, kako je bilo! Stepla sta se, pa je!«

»Znabit, da je bil pijan,« opomni Lojz, in se je s kakim človekom sprl in doblj par klofut; potem pa je pravil o vragu, da bi ga ne bilo sram.«

(Nadaljevanje sledi.)

PASTIRCI

»Kdo si ti, ki mi branis in pretiš?« mu je reklo, »kako ti je ime?«

»Jaz sem Nikdo, da boš vedelo. Pomni in poberi se odtod, da te ne lopnem.«

»He, he, he!«

»Kaj! He, he, he? Če vstanem, me boš pomnilo!«

»He, he, he, he,« se je le naprej smerjal.

Ogljar se vjezi, skoči iz kolibe, popade za lopato in ga lopne. Začelo je jogati in klicati na vso moč. »Pridite sem! Pridite sem! Bije me!«

Kdo te bije?« se je oglas

ZA NAŠE DELO

Djelo na vartu

Če se je stajcu snieg an če zemja nje vič blatna, lahko začnete sjeti na vartu. Ne smijete pa še sjeti fižola, kodumerje an buče, zak' bi to sjeme lahko segnilo. U tiste kraje, ki so u zavetju sejte sadā radiš (cukerin). U take pred vjetrom varvane kraje presadite tud' solato an ta zguodnjenje zejé. Zelenjavno od lanskega ljeta an ta mlado, ki je ljetos zrasla je dobro, de jo vičkrat zalijsate s »solitrom«. To se nardi takuo: u agrarji kupite četart kila »solitron« an ga streseite u stud litru vodé. Tuo pomaga zeljni, de dobro an hitro raste.

Konac telega mjesca, muorate sjeti tud' ta ardečo peso (bjetula). Zlo dobre suorte je tista, ki jo u agrarji prodajajo pod imenom »Chioggia« ali pa »pavonaza d'Egitto«.

Usjet muorate tud bledo, tista ki je zlo dobra za skuhat u mineštri.

Podložite jajca

Če nješta še, muorate hitro podložiti jajca koklam, de buoste mjele kokoške, ki buodo neslje že u jesen. Izberite jajca od narbujoših kokošk, de buoste zredil do-

bró suortu. Jajca za podložiti ne smijejo bit stare vič ku 20 dni. Narbujoša jajca so od tistih kokošk, ki so stare dvje do tri ljeta. Gnejzdo, kjer kokoška sedi na jajcih naj bo u mjernim an temnem prastoru. Gledita, de bo gnejzdo nimar čisto, de se u njim ne zaredijo kakuoše uši, ki plijojo kri mladičem piščetam an zavuj tega slabo rastejo.

Cepite kokoške

Videli smo, de je u dostih krajah naše dažele zlo razširjena kokošja boljezen, ki se ji pravi »laringotracheite« — ki če rejč kokošja kuga. De ne pride tud' u vaš kokošnjak ta boljezen, ki uniča use kokoške, vam svetujemo, de narbuje pomaga cepit kokoške prout tisti boljezen. Sevjeja pa, da smijete cepit takratku je boljezen že se parkazala, ampa kar so kokoške še zdrave.

Kar je kokoška cepjena ankrat nje vič nagobarno za tri incesce, de bi Šafala boljezen. Potle je trjeba cepit še ankrat usake tri mjeseca (štjer krat na ljetu). Vacin za cepit nje tkaj drag; za 100 litr lahko cepite deset kokošk. Kakšna gospodinja bo mislila, de za cepit je trjeba klicati žvinozdraunika, kaj še! Kar vi užemita siringo an naučite se cepit, sa se djela takuo ku punture, ki jih zna djelet donás skoraj usaka ženska.

Dizinfetajmo sjeme an zemjo

Tele an drugi mjesac je cajt za sjet' dosuort sjemen, zatuo vas bomo naučili na kaj muorate narbuje gledat par sevti. Ta parvo muorate lepou gledat, de je sjeme dobré suorte, de ni parveč staro an de nje infetano od kajšne boljezni. Zak' par nas pardjelamo malo an njemamo nimar dobregá sjemana par rokáh; zatuo ga ukupujemo u agrarji. Kar ukupimo sjeme ušafamo po navad zadost dobro sjeme (če je pošten proda-jalc), njesmo pa sigurni, če je infetano an tistega nam ne more garantjerati niti agrarji. De bomo sigurni, de bomo mjele dobró sjeme je narbuješ, de ga je dost samo 2 grama dizinfetanta.

Dizinfetant u prahu streserimo u no bočniku u katjero smo dal tud' sjeme an to tresemo, dok' se ne bo lepou oprashišo use sjeme. Če nam dizinfetano sjeme ostane, ku fižou al' grah, ga na smijemo nucat za kuhat, niti žvini ga ne smijemo dat' zak' je strupeno.

Zemjo lahko dizinfetamo na tole vižo. Za an kubični meter zemje je trjeba 75 do 100 gramu dizinfetanta. Tuo zmješamo z malo zemje an potle tole dobro premješamo z drugo. Po 10 al' 14 dni premješamo še ankrat zemjo an potle je zemja rjes dizinfetana an lahko sadimo.

Provajmo ljetos napravit takuo u našim vartu, zak' ne košta use tuo tkaj, sa bomo mjele usé stroške dostkrat poplačane, zak' pardjelak bo dobar an zdrav.